

TÜRK KÜLTÜRÜNDE “ALKARISI” İNANCI VE BU İNANCA BAĞLI OLARAK ANLATILAN EFSANELER¹

Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK*

Öz: Cinler taifesinden olduğuna inanılan alkarısı ile ilgili inanış ve efsanelere başta Anadolu sahası olmak üzere bütün Türk dünyasında rastlanmaktadır. Bu yaratık, çeşitli bölgelerde; *al, albastı, alkarısı, al kızı, al anası, al avradı, albıs, almış, alpas, alpata, albali, hal karısı, alvasti, albarstı, albaslı, hal henesi, albaslı kadın, al apar, almaştı, kayış ayak, taun (mencikli), rusali* vb. adlarla bilinir. Alkarısının, uzun boylu, uzun parmaklı ve uzun/bakır tırnaklı olduğuna, yüzünün çok çirkin ve iri, saçlarının siyah, uzun ve darmadağınık, dişlerinin at dişi gibi iri ve seyrek, ayaklarının ise ters olduğuna inanılır. Genellikle kırmızı (sarı veya kara da olabilir) elbise giyen alkarısının, loğusaların veya yeni doğan çocukların ciğerlerini yiyerek beslendiği, subaşında ve ağaçlık yerlerde yaşadığı rivayet edilir. İnsanlar, al basmasından korunmak için bir kısmı İslami, bir kısmı ise eski Türk inancıyla bağlantılı olan çeşitli tedbirler alırlar. Bu tür varlıklar, gerekli tedbirler alınmadığı takdirde başta loğusalar olmak üzere diğer kadınları, genç kızları, erkekleri ve atları/kısraıkları da rahatsız etmektedirler. Halk arasında, genellikle erkekler tarafından, göğsüne iğne saplanarak yakalanan bu yaratıkların, yakalayan kişinin evinde hizmetkâr olarak çalıştığına dair çeşitli efsaneler anlatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: alkarısı, al basması, loğusa, efsane, inanış

LEGENDS WHICH ARE TOLD DEPENDING ON THE BELIEF

Abstract: Believed to be from the tribe of the Jinn, Al karisi- Scarlet wife- or Al-wife related believes and legends, mainly in Anatolia, are to be found in the whole Turkish world. This creature, in various regions known as; . al, albasti, al karisi, al kizi, al anasi, al avradı, albıs, almıs, alpas, alpata, albali, hal karisi, alvasti albarsti, albaslı,

Geliş tarihi: 02.03. 2017

Kabul tarihi: 07. 04. 2017

*. Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü .

1. a) Bu makale; 21-23 Kasım 1990 tarihinde Adana’da düzenlenen; **I. Uluslar Arası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu**’nda sunulan “Çukurova’da Anlatılan “Al Karısı” Efsanelerinin Türk Efsaneleri İçerisindeki Yeri” adlı bildirinin düzenlenmiş ve genişletilmiş şeklidir.

b) Bu yazı, yönetmenliğini Muzaffer Gülçek’in yaptığı ve başrollerinde; Mehmet Tokatlı, Sanem İşler ve Tuncay Tarhan’ın oynadığı; “**Al Karısı: Cinnet**” filminin senaryosunun hazırlanmasında kaynak olarak kullanılmıştır. Film, 2015 yılında vizyona girmiştir.

hal henesi, albaslı kadın, al apar, almasti, kayis ayak, taun (mencikli), rusali, etc... Al-wife (Al karisi) is believed to be tall, long- fingered and long/ copper finger nailed; her face is ugly and big, having long dark hair and disheveled, with large and sparse teeth like horse teeth, and her feet in backwards position. Dressed usually in red (may be yellow or black) Al-wife is rumoured that she nourished by eating the lungs of women in childbed or newborn children, and lived near by fountains and woods. People take some measures in order to protect themselves against Al-wife attack; some linked to Islamic life, some to ancient Turkish believes. Unless the necessary measures taken, these creatures will disturb, chiefly the women in childbed, other women, young girls, men and horses/ mares. It is believed among people that these creatures are captured by pricking in their chests, usually by men, and many myths are told that these creatures worked as a servant in the home of the person who captured them.

Key Words: al-wife (alkarisi), al-wife attack, legend, belief.

GİRİŞ

Olağanüstü varlıklar arasında değerlendirilen alkarısı, genellikle loğusalari ve bebeklerini rahatsız eden korkunç bir yaratıktır. Cinler tafifesinden olduğuna inanılan “alkarısı” inancına, Türk kültürünün yaşattığı hemen her bölgede rastlamak mümkündür. Loğusalari korkulu rüyası olan bu yaratık, çeşitli Türk boylarında birbirine benzer terimlerle anılır. Anadolu sahasında; *al*, *albastı*, *al karısı*, *al kıızı*, *al anası*, *al avradı*, *albıs*, *almış*, *alpas*, *alpata*, *albalı* ve *hal karısı* gibi isimlerle bilinirken; Türk Dünyasında; *alvasti* (Özbekistan, Kazakistan, Başkurtistan, Tıva, Altay, Kırım, Kazan ve Sibiry Türkleri), *albarstı* (Türkmenistan), *albaslı* (Karakalpak ve Nogay Türkleri), *hal henesi* (Azerbaycan Türkleri), *albaslı kadın* (Kumuk Türkleri), *al apar* (Kerkük ve Türkmenler), *almasti* (Karaçay ve Malkar Türkleri), “*kayış ayak*” (Dobruca Türkleri), *taun* (*mencikli*) ve *rusali* (Gagavuz Türkleri) adları ile de anılmaktadır (Yeşil, 2014: 99).

Yaygın şekliyle, alkarısı olarak bilinen bu kötü ruhun, üç çeşidi- ni olduğuna inanılır:

a. Kara Albastı: Ciddi ve ağır başlı bir ruhtur.

b. Kırmızı Albastı: İnsanlığın anası olan bir ruhtur. Çince metinlerde “*kırmızı kadın*” olarak adlandırılır.

c. Sarı Albastı: Sarışın bir kadın suretindedir (Bazen, keçi veya tilki suretlerine de girerler.). Kara albastıya göre daha az yararlıdır. Hoppa ve şarlatandır. Kadınlar arasında hoppalığı sembolize eder. Doğum yapan kadının ve çocuğunun ciğerini söküp suya atar. Hoca veya Baksı(şaman)ların okumasıyla giderler. Baksı veya Ocaklı adamlar “Al bastı”yı yakaladıkları zaman:

*“Ey al bastı, zalim,
Koy ciğerini yerine,
Zavallının canın iyade et
Sözümü tutmazsan,*

*Bana hürmet etmezsen,
Gözlerini çıkarırım”* (İnan, 1986: 169; Ögel 1989: 300)
diyerek korkutup tehdit ederler.

1. Türk Halk İnançında Alkarısı

Halk arasındaki inanca göre alkarısı, loğusalara ve kısıraklara musallat olan korkunç bir yaratıktır. Dev kadar büyük, uzun boylu, uzun parmaklı ve uzun tırnaklıdır. Çok çirkin ve iğrenç bir suratı vardır. Bedeni yağlı, uzun ve siyah saçlıdır. Saçları, aynı zamanda darmadağıniktır ve kocaman bir başa sahiptir. Dişleri at dişi gibi iri ve seyrek, ayakları ise terstir. Bunlar, loğusaların ve yeni doğan çocukların ciğerlerini yiyerek beslenirler. Daha çok kırmızı elbise giyerler; subaşında ve ağaçlık yerlerde yaşarlar.² Altay Türklerine göre kötü ruhlardan olan ve *albıs/almıs* adıyla bilinen bu varlığın ormanda yaşadığına, tırnaklarının bakırdan olduğuna inanılır. Bu yaratığın üzerinde –diğer bölgelerde görülen kırmızı elbisenin aksine- kara is gibi görünen bir elbise vardır ve kara kadife bir ata biner (Yeşil, 2014: 100). Erzincan’da anlatılan bir efsanede alkarısı şu şekilde tarif edilir: “*Saçları pörsük pörsük, çok iri göğüslü ve ellerinin parmakları çuvaldıza benzeyen çok çirkin bir kadın gözüktür. ... göğsünün birini bir omuzuna, diğerini de bir omuzuna atar, çuvaldıza benzeyen ellerini uzatarak...*” (Kara, 1993: 61). Dobruca Türkleri, albastının şişman ve sarışın bir kadın olduğuna inanırlar. Çıplak olduğu söylenen albastı, memelerini omuzuna atarak gezer. Bu bölgede, loğusaya musallat olan bir başka yaratık ise “*kayış ayak*” adıyla bilinir. Bacakları eğri olan bu yaratık, loğusa ayaktaiken, omuzlarına yerleşerek ona istediği her şeyi yaptırır (Önal, 1998: 52). Kıbrıs Türkleri arasında bilinen alkarısı imajı biraz daha farklıdır: “*Al, yuvarlak bir şeymiş. Kırmızı çarşaf giyermiş. Korkunç suratlı kadın, kara çarşaf, beyaz tenli, iri yarı şişman kadın, uzun boylu, gözleri tepesinde, korkunç sesli olarak tanımlandığı gibi ağzı köpek ya da kurt ağzı gibi, dili sivri olduğu halde bazen cin, bazen şeytan, köpek, kedi veya loğusanın bir yakınının, bir tanıdığının kılığında gelir, loğusanın çocuğunu almak için yanına uzanırmiş!*”

2. Daha geniş bilgi için bk.:

Cahit Öztelli; “Albastı, Al karısı, Korunma ve Tedavisi” **Türk Folklor Araştırmaları**, 10 (209), Aralık 1996, 4261-4264.

Mürsel Köse; “Al-Al Karısı Hakkında”, **Türk Folklor Araştırmaları**, Aralık 1963, 3605-3606.

Ahmet Turan; “Türk Folklorunda Al Basması”, **Erciyes**, 13 (153), Eylül (1990), 13-22; 13(154) Ekim 1990, 15-20.

(Mear, 1992: 42). Halep Türkmenlerine göre ise genellikle uzun boylu, iri yapılı, çirkin suratlı, saçları dağınık ve karalar giyinmiş bir kadın olarak tasavvur edilir (Erol, 2012: 68). Çıldır’da, alkarısının değirmenlerin çarkına oturduğu ve sarı saçlarını suya doğru taradığına inanılır. Tunceli’nin Çemişgezek ilçesinde ise çirkin ve ihtiyar biri olarak tasvir edilir (Kalafat ,1998: 55).

Bazı bölgelerde, alkarısının kuş görünümünde olduğuna inanılır. Eve her yerden girebilir ve hemen loğusanın üzerine çullanır. Elinde bir boncuğu vardır. Eğer loğusa, alkarısının elindeki boncuğu alırsa hiçbir yere gidemez, onun işlerini yaparmış (Yalman, 1977, C.II: 293).

Erzincan’ın Kemaliye ilçesinde de “alkarısı” inancı oldukça yaygındır. Yöre halkı, Fırat nehrinde alkarısının yaşadığına inanır. Uzun saçlı, uzun memeli, sadece erkeklerden korkan bir yaratık olduğu ve karnı acıktığında: “*Ekmeğim var, etim yok*” diye bağırdığı rivayet edilir. Anlatıldığına göre bu alkarısı Karasu nehrine yaklaşan çocukları kapıp suda yermiş. Ayrıca kadınların ciğerini de alıp yediğine inanılır (Şimşek, 2016: 656).

Gagavuz Türklerine göre, insanlara kötülük yapan fena ruhlar arasında; “*rusali*”, “*Çarşamba karısı/Babası*”, “*Cuma karısı/Babası*” ve “*Dev*” adı verilen yaratıklar vardır. Devlerin fiziki yapıları anlatılırken, bunların tepelerinde bir tek gözlerinin olduğu söylenir (Acaroğlu, 1939: 57, 72- 73). Bu tarif bize hikâye kahramanı “*Tepegöz*”ü hatırlatmaktadır. Bilindiği gibi Dede Korkut Hikâyelerinden, “*Basat’ın Depegöz’ü Öldürdüğü Boy*”da, Oğuz halkının başına bela olan bir “*Tepegöz*” tipinden bahsedilir. Bu, vücuduna hiçbir silahın tesir etmediği olağanüstü özelliklere sahip bir yaratıktır ve bir insanla (Konur Koca Saru Çoban) perinin evliliğinden dünyaya gelmiştir. Tepegöz’ün, her gün belirli sayıda hayvan ve insan yemesi onun alkarısı ile olan ortak özelliklerinden biridir (Ergin, 1989: 206-215). Diğer bir benzerlik ise alkarısının da, Tepegöz’ün annesi gibi periler taifesinden olmasıdır. Bu benzerlikler göz önüne alındığında Gagavuz Türkleri arasında varlığına inanılan kötü ruhların temsilcisi devler ile Tepegöz ve alkarısı arasında bir bağın olduğu düşünülebilir. Nitekim Kıbrıs’ta da alkarısının gözlerinin tepesinde olduğu belirtilmektedir.

Bazı araştırmacılara göre, albastı, Türklere Cermenlerden geçmiştir. Eski Cermenlerin alp ruhu ile albastı aynı kaynaktan gelmektedir. Yani, “albastı” aslında “alp-bastı”dır. Zamanla değişikliğe uğrayarak, bu hale gelmiştir (İnan, 1962: 158). Bazı araştırmacılar ise “alkarısı” ile

ateş arasında bir bağlantının olduğunu söylerler (Ögel, 1995: 515; Öztelli, 1966: 4261-4264). Bu benzerliğin temelinde “*od iyesi*” inancının olduğunu düşünülebilir.

Hiç şüphesiz, alkaranının varlığına inanılan hemen her yerde, aynı zamanda ondan korunmak için de değişik çarelere başvurulmuştur. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1.1. Anadolu Sahası

• Doğu Anadolu bölgesinin birçok yerinde ve özellikle Kars'ta; geceleri, loğusa yalnız bırakılmaz, ışığı sürekli yanık tutulur, hasta yalnız kaldığı zamanlarda ise ağzına sakız verilerek onun uyumasına engel olunur (Köse, 1963: 3605- 3606).

• Elazığ'da; loğusanın başucuna su, süpürge ve Kur'an-ı Kerim koyulur, yakasına iğne türü bir şey takılır ve yanında sürekli bir erkek (eşi veya yakın akrabalarından bir erkek) bulunur (Türkmen, 1990: 58). Elazığ'ın bazı ilçelerinde ise kadının başucuna soğan, demir çubuk ve Kur'an-ı Kerim konulur (Görkem, 2006: 173).

• Erzurum ve çevresinde, loğusanın yastığının altına bir parça kurt derisi konulur (Kalafat, 1995: 91).

• Anadolu'nun birçok bölgesinde; loğusanın başına beyaz yaşımak ve kırmızı bir tül bağlanır. Kırmızı altın takılır ve hastaya kırmızı şeker hediye edilir (İnan, 1986: 171).

• Çukurova bölgesine yerleşen Girit göçmenlerinin inancına göre, kırklı kadının odasına asla su konulmaz. Bebeğin beşiğinin üzerine ve loğusanın başına kırmızı örtü/kurdele bağlanır, odada Kur'ân-ı Kerim'den ayetler bulundurulur (Şenesen, 2011:83).

• Çepnilerde, loğusanın odasına, eşinin kıyafetlerinden konulur, yastığının altına bıçak veya makas bırakılır, duvara da Kur'an-ı Kerim asılır. Ayrıca kadın yatarken kendi saçının örüğü ağzına verilir (Çelik, 1999: 307-308).

• Manisa'nın Karacaoğlanlı* köyünde, kapının ağzına kazma kürek konulur. Ayrıca bir şişin üzerine, elma, portakal, üzerlik, çörek otu ve mavi boncuk, kırmızı bir kurdele ile bağlanarak loğusanın baş tarafına bırakılır (Kartarı, 1988: 43- 44).

• Çukurova bölgesinde de buna benzer tedbirler alınır. Çocuğun veya loğusanın yastığının altına soğan, ayna, tarak, ekmek, bıçak,

*. Kaynakta “Karacaoğlanlı” olarak geçen köyün adının “Karaoğlanlı” olması gerekmektedir. (Türkiye Mülki İdare Bölümleri Belediyeler Köyler, T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Yayını , Yayın No : 408, 1Kasım 1985)

hamaylı konulur, yüzü kırmızı bir örtü ile kapatılıp, su kaplarının ağzı kapatılır. Çünkü alkarısının, bazen de kuş şeklinde gelip, suya boncuk atarak çocuğun ölümüne sebep olacağına inanılır (K.1). Su kabının ağzı açık bırakıldığı takdirde, alkarısının gelip elindeki boncuğu suya atacağına, etrafa bir ışık saçıldığı anda da çocuğu boğup gideceğine inanılır (Gökbel, 1998: 94).

- Bulgar Dağı'ndaki Yörüklerin inancına göre, loğusanın yastığının altına orak, maşa, kurgu (kilit) veya açkı (anahtar) konulur, bir süpürge ateşte yakılarak külü suya katılır ve bu sudan loğusaya üç yudum içirilir, kurşun dökülür. Ayrıca, loğusanın koluna bir zincir halkası takılır (Yalman, 1977, C.I: 283).

- Güney Anadolu'da, Elbeyli Türkmenleri arasında, ocaklı olduğuna inanılan Şahveli obasından Ali Ağa'nın başına giydiği terliği (takkesi) loğusanın yastığının altına konulur veya başına giydirilir. Eğer bu terlik (takke) bulunmazsa loğusanın (nefsenin) evinin kapısına bir orak asılır veya yastığının altına bir "çift demiri" konulur ya da odada bir sarı süpürge bulundurulur (Yalman, 1977, C.I: 28).

1.2. Türk Dünyası

Çeşitli Türk boylarında da loğusayı, "alkarısı"ndan korumak için değişik çarelere başvurulur. Bunlardan bazıları:

- Kıbrıs'ta, loğusanın başucuna, bir elek içerisinde soğan, ayna, Kur'an-ı Kerim ve bir çuvaldız/iğne konulur. Ayrıca farklı bölgelerde loğusanın odasına tüfek, kara saplı bıçak, makas, çörekotu ve kömür konulduğu, duvara loğusanın eşinin ceketinin asıldığı, kapıya süpürge dayandığı da söylenmektedir. Bazı yerlerde ise bebeğin beşiğinin üzerine bazen kırmızı bazen de biri kırmızı, diğeri sarı olmak üzere iki tül-bent örtülür (Mear, 1992: 43).

- Özbekistan'da "iki kat ayal"ın (iki canlı kadının), doğum yapınca kadar saçları kesilmez. Loğusa, doğum anında ve sonrasında annesi tarafından beklenir. Yanına ekmek, soğan, sarımsak, biber, tuz, bıçak, kamçı, ısırık (üzerlik) konulur (Yeşil, 2014: 101).

- Bayır-Bucak Türkmenlerinde, loğusanın yastığına sancak (çatal iğne) takılır, yastığın altına bıçak ve ekmek konulur, Kur'an-ı Kerim okunur, odaya kadın ayakkabısı ve erkek kıyafetleri bırakılır (Yeşil, 2014: 101-102).

- Halep Türkmenleri arasında, loğusanın boynuna muska asılır yastığına/döşeğine iğne yahut gıyık (büyük iğne/yorgan iğnesi) saplanır. İğnenin yerine makas da konulabilir. Yatağın bulunduğu odaya Kur'an-ı Kerim ve ayna asılır, yatağın üzerine pis bir yağlık (mendil)

bırakılır. Ayrıca kırmızı bir bez parçası loğusanın kıyafetine dikilir. Bu bölgede *kepçöken* veya *ebu kâbus* adı verilen bir yaratığın da loğusayı rahatsız ettiğine inanılır (Erol, 2012: 68).

- Kuzey Irak Türkmenlerinin inancına göre kapıda ateş yakılır, havan dövülür, loğusanın yastığının altına Kur'ân-ı Kerim ve bıçak konulur kırklı kadının boynuna siyah boncuk takılır. Ayrıca, ocaktan koruyucu muska alınır (Kalafat, 1998: 82).

- Kırgız ve Altaylar arasında, kötü ruhları etkisiz hale getirmek için erkekler tarafından “hay huy” diye bağırılarak tüfekle havaya ateş edilir (İnan, 1986: 169). Çünkü albastının demircilerden ve tüfek sesinden korktuğuna inanılır.

- Türkmenistan’da, çocuğun yastığının altına cevher, bıçak, tuz ve ekmek konulur (Kalafat, 2009: 126).

- Güney Azerbaycan’da Karapapaklar arasında *hal aparmasından / al basmasından* korunmak için odaya sarımsak ve soğan konulur, ayrıca demir dövülür (Kalafat, 2009: 127).

- Karakalpaklar arasında, loğusanın odasına bıçak, demir, Kellam-ı Kadim, tuz, ateş, şap, sarımsak, çivi vs. konulur. Ayrıca odada suyun olmamasına dikkat edilir (Kalafat, 2009: 146).

- Romanya’da Dobruca Türkleri arasında, loğusanın ve bebeğin yastığının altına Kur'ân-ı Kerim konulur (Önal, 1998: 52).

- Makedonya Türkmenlerinde, loğusanın yastığının altına at gemi veya üzengisi konulur (Kalafat, 2006: 367).

- Ahıska Türklerinde, kapı eşiğinin önüne demir konulur. Böylece, cinlerin içeriye giremeyeceğine inanılır (Kalafat, 2009: 127).

- İran’da yaşayan Kaşkayı Türkleri arasında, çadırın çevresine sarılan beze çuvaldız veya iğne saplanır. Ayrıca loğusanın etrafına siyah bir çizgi çekilir ve kadının yüzü kömür ile karartılır (Kalafat 2009: 128).

- Azerbaycan’da ve Doğu Anadolu bölgesinin bazı kesimlerinde, loğusanın eşi tarafından eşikte ateş yakılır, silah sıkılır, bir erkek at kişnetilir ve akarsu hançerlenir (Kalafat, 2012: 197).

- Gagavuzlar arasında, loğusanın kapısının önüne kor halinde ateş konulur (Kalafat, 1998: 55).

Dikkat edilirse, alkarısına karşı alınan tedbirlerde İslâmî inanış ile eski Türk inancının iç içe girdiğini görmekteyiz. Odada Kur'ân-ı Kerim veya hamaylı bulundurulması, bazı duaların okunması İslâmî inanışla bağlantılıdır. Ancak demir (tüfek, bıçak, makas, iğne, anahtar vs.), ateş ve kırmızı renk hatta kurt derisi eski Türk inancı ile yakından

ilgilidir. Demirin koruyuculuk özelliği vardır. Odaya ya da yastığın altına konan demir cinsinden bir eşya, loğusayı hastalık getiren kötü ruhlardan koruyacaktır. Kırmızı renk yine; gücün ve koruyuculuğun sembolüdür. Düğünlerde gelinin başına örtülen kırmızı örtü ile beline bağlanan kırmızı kuşak da gelini kötülüklerden ve nazardan korumak içindir. Ateş de kırmızıdır ve ateş ile alazlama, yani temizlenme, kötülüklerden arınma yaygın bir uygulamadır. Ayrıca alkarısı kadın olduğu için erkeklerden korktuğuna inanılır. Onu için de odada erkeğin veya herhangi bir eşyasının bulunması alkarısının gelmesine engel olur.

Yaygın inanışa göre, yukarıda belirtilen tedbirler alınmadığı takdirde, alkarısı, loğusaya musallat olacak ve onu rahatsız edecektir. Alkarısının, loğusanın yanına, değişik suretlerle geldiğine inanılır. Bazen, yakın bir akrabasının sıfatında, bazen çirkin bir kadın, bazen de kedi, köpek, keçi, kelle vs. gibi şekillerde görüldüğü söylenir. Alkarısı, daha kapıdan içeriye girer girmez, loğusanın üzerine bir ağırlığın çöktüğü söylenir. Hasta, o anda, aniden kalkıp dua okursa, alkarısının kaçacağına inanılır. Ancak o esnada loğusa hiçbir şey yapamaz, bağırarak istediği halde bağırılmaz, alkarısına yenik düşerse ya öleceğine ya da büyük bir hastalığa maruz kalacağına inanılır.

Burada şunu da belirtmeliyiz ki, loğusalara musallat olan alkarısının dışında erkeklere, genç kızlara ve atlara musallat olan alkarıları da vardır. Çukurova halkının inanışına göre, kim (kadın-erkek fark etmiyor) şalvarını veya siyah renkteki herhangi bir kıyafetini, yastığının altına koyup yatarsa onu al basarmış (K. 2). Alkarısının, erkeklerden korktuğu için onlara görünmeyeceği inancının tersine, Erzurum'da da bir kaynak şahıstan aldığımız bilgiye göre, kendisini (erkek olmasına rağmen) al basmıştır ve O, alkarısını görmüştür. Alkarısı, çirkin, koca kafalı ve dağınık saçlı bir yaratıktır (K. 3).

Hemen her bölgede farklı farklı adlarla anılan bu yaratığa Elazığ'da *kepoz/kapoz* (Görkem, 2006: 174-175), Malatya'da ise *hibilik/gibilik* (Alptekin, 1993: 128-129) adları verilir. Ayrıca Orta Karadeniz bölgesinde, bu tür yaratıklara *pispatik*, *karakura*, *kuşboğması*, *Cazı Karı-Mayısa*, *Kırım Cazısı/ Kırım Kocakarıları*, *Mayısa*, *Cadı Cemile*, *Hobur/Ubur*, *Dağ Adamı/Meşe Adamı*, *Kaftar Küskü*, *Romrom Ana* (Işık, 2014: 225-232), *cıngolaz/cınguloz*, *tavara/davara*, *ağırbasan*, *şubat karısı ve şivat* (Kalafat, 2006: 280) gibi adlar verilmektedir. Bunların dışında bazı bölgelerde; *karakura*, *kivot*, *gibilik*, *karakoçan*, *kapoz/kapuz*, *haftar*, *pirelik*, *pirabak*, *obur*, *mayıs*, *baldır*, *cangulaz*, *üzüt*, *cin*, *sıbıla*, *bizdeniyiler* vb. isimlerle de bilinmektedir (Kalafat, 2012:

214). Bu yaratıklar, alkarısı gibi olmayıp daha farklı şekillerde tanımlanırlar. Nitekim Hendek (Sakarya) yöresinde “karabasan”, “ağırbasan”, “congul” ve “koncolos” adları ile bilinen yaratık şu şekilde anlatılır: “Karabasan, genellikle erkek görünümündedir ama bazen bir gölge veya kara kedi şeklinde de ortaya çıkar. Başında bir kasketinin olduğu söylenir. Uyuyan insanların üzerine doğru süzülüp ağızlarını kapatarak bunların nefes almasını güçleştirir. Ancak, sol avucunda üç delik vardır, bazı insanların bu deliklerin sayesinde nefes alarak kurtulduğuna inanılır. Karabasandan korunmak için yatağın altına metal bir şey (iğne, bıçak) konur veya dua okunur. Ayrıca karabasana; “Denizdeki kumları, gökteki yıldızları say gel,” denildiği vakit de hemen gideceği söylenir. Uyku sırasında karabasanın üzerine okunmuş kilitli bir iğne takılır veya başından kasketi çalınırsa hiçbir yere kaçamayacağına inanılır. Yöre halkının inancına göre, karabasani tutup bir dilek tutanların dileği kabul olur.

Hendekliler arasında karabasanla ilgili de birçok efsane anlatılır: Bir adam tarafından kasketi çalınarak yakalanan Karabasan, adamdan dileğini sorarak “Şapkamı geri ver, sana ne istersen veririm.” diye yalvarır. Adam iki katlı ev ister. Karabasan isteğini kabul eder ve şapkasını aldıktan sonra kaybolur. Ev ise onun kaybolmasıyla birlikte hayvan dışkısına dönüşür.” (Şimşek, 2006: 1075-1076).

Genç kızlara musallat olan alkarısına ise “albıs” adı verilir. Bu, evlenmeyen bir kızdan türemiştir. Genç kızların yanına giderek, onların hastalanmasına sebep olur (İnan, 1986: 171). Alkarısı aynı zamanda kısırakları da rahatsız eder. Ahıra giden alkarısı, atı iyice yorduktan sonra, yelelerini veya kuyruğunu öreerek kaybolur. Ayrıca Bekdik/Beydili Türkmenleri arasında “davara” adı verilen ve kocasıyla geçinemeyen genç kadınları rahatsız ettiğine inanılan bir yaratıktan bahsedilir. “Davara”nın insanları rahatsız etmesine “enkebit basması” denir. Bu yaratığın, Tanrı tarafından, insanları uyarmak için gönderildiğine inanılır. “Enkebit’in avucunun içi de “karabasan”ın sol avucu gibi deliktir ve her elinde yirmi parmağı vardır. Ayrıca her ayağında yedi parmağının olduğu söylenir. Geceleri gözleri kapalı olarak dolaştığından, onunla gece karşılaşanlar gözlerinin içini göremezler. Bastığı kişilerin dili bağlanır ve besmele dahi çekemezler. Koca karıları sevmeyen “davara”nın sadece sarhoşlardan ve delilerden korktuğuna inanılır (Kala-fat, 2015).

Buraya kadar verdiğimiz örneklerden anlaşıldığına göre, Türkler arasında, cinler taifesinden bazı güçlerin, başta loğusalar olmak üzere

hemen her insanı rahatsız eden bazı yaratıkların varlığına inanılmaktadır. Bunlardan korunmak için bir kısmı İslami, bir kısmı ise eski Türk inancıyla bağlantılı bir takım tedbirler alınmaktadır.

2. Türk Efsanelerinde Alkarısı İnancı

Türk inanış sistemi içerisinde yukarıda belirttiğimiz özellikleri ile yer alan “alkarısı” inancı, efsaneler içerisinde de önemli bir yere sahiptir. Konuları bakımından değişik şekillerde tasnif edilen efsanelerin bir bölümü; “olağanüstü varlıklar”la ilgilidir. İşte bu olağanüstü varlıklar arasında, alkarısı ile ilgili olarak da çok sayıda efsane anlatılır.

İnanışa göre, loğusanın veya bebeğin ciğerini yemeye gelen alkarısı, birtakım hilelerle yakalanıp, göğsüne bir iğne saplanırsa, tekrar eski yerine dönemez, o aileye hizmet etmek zorunda kalmış. Konuyla ilgili olarak, Kars (Köse, 1963: 3605- 3606), Erzurum (Seyidoğlu, 1985: 91- 103), Erzincan (Sakaoğlu, 1989: 67- 68; Kara 1993: 9-66), Gümüşhane (Sakaoğlu, 1989: 69), Diyarbakır (Yavuz, 1988: 78- 89), Bingöl (Duyamaz, 1989: 379), Elazığ (Görkem, 2006: 173-174; Güler, 2000: 167-170), Malatya (Alptekin, 1993: 131-133) ve buna benzer daha birçok yerde çeşitli efsaneler anlatılmaktadır. Bu efsanelerin Çukurova yöresinde bilinen şekli şöyledir: Anlatıldığına göre hanımı yeni doğum yapmış olan bir adam, odaya giren alkarısını fark eder. Alkarısı, loğusanın ciğerini çıkartmak için uğraşırken, bir iğne bulup, bunun göğsüne saplar. İnsan şekline dönüşen alkarısı, göğsündeki iğneyi çıkartması için adama yalvarır. (Çünkü kendisi iğneyi çıkaramaz ve çıkaramadığı için de kendi taifesine dönemezmiş.) Ancak adam iğneyi çıkaramaz. Alkarısı, zorunlu olarak, o ailenin işini yapmaya başlar. Çok güzel ve hızlı bir şekilde iş yapan alkarısı, evin bereketinin de gün geçtikçe artmasına sebep olur. Alkarısı, bu evde yedi yıl hizmet eder.

Bir gün, ev sahipleri ile ekmek yapmaya başlayan alkarısı, su getirmek için kuyu başına gider. Orada oynayan çocuklara, göğsündeki iğneyi çıkartmaları için yalvarır. Sonucun ne olacağını bilmeyen çocuklardan birisi iğneyi çıkarır. Bunun üzerine alkarısı hizmet ettiği eve doğru dönerek; “*Evinizde hiç su bulunmasın; paranızın sayısını hiç bilmeseyiniz ve yaz-kış, evinizden odun hiç eksik olmasın.*” der. Daha sonra çocuklara dönerek; oradaki suya atlayacağını, eğer suyun üzeri kan olursa, yakınlarını, insanlara hizmet ettiği için kendisini öldürdüklerini, kan olmazsa affedilmiş olabileceğini söyler. Alkarısı suya atlayınca, suyun üzeri kıpkırmızı kan olur!

O günden sonra bu ailenin evinde hiç su bulunmamış, paralarının sayısını bir türlü öğrenememişler ve yaz-kış odunları hiç eksik olmamıştır.” (K. 2).

Bu efsanenin benzeri, alkarısı inancının hâkim olduğu, hemen hemen her bölgede küçük değişikliklerle hikâye edilmektedir. Örneğin konuyla ilgili bir efsane Elazığ’da şöyle anlatılmaktadır:

“İsmail Ağa adında bir kişi, uzaktan gördüğü ateşe doğru ilerler. Oraya vardığında, bir al karısının ciğer pişirerek çocuklarına yedirdiğini görür. Çocuklar, doymadıklarını belirtince, al karısı; “Yarın da, İsmail Ağa’nın gelini doğum yapacak, oraya gidip, o üçüncü lokmasını alırken, kıl şeklinde ağzına girip ciğerini alarak size getiririm!” der. Gerçekten de, ertesi gün, İsmail Ağa’nın gelini doğum yapar. İsmail Ağa, bunun yanında bekleyip, ekmek yerken, üçüncü lokmayı gelinin ağzına vermeyip, yanında getirdiği ayran tuluğunun içerisine atar. Tuluk şişmeye başlar. Sonra, tuluğun içerisindeki kıl, al karısı şeklini alınca, bunun göğsüne iğne saplayıp, evlerinde çalıştırmaya başlarlar. Göğsüne iğne saplandığı için çocuklarının yanına dönemeyen al karısı 12 yıl boyunca bu aileye hizmet eder, ancak hep söylenenlerin tersini yapar. Sonra, onların sülalesine dokunmayacağına söz vererek, kendi taifesine dönmek için bir suya atlar. Fakat periler taifesi, bunu kabul etmeyerek öldürürler. Köylüler, daha sonra, bu al karısının kanlı cesedini, gölde bulurlar!” (Güler, 2000: 167-169).

Elazığ’ın Ağın ilçesine bağlı Hozapur (Beyelması) köyünde de yukarıdaki efsanenin benzeri anlatılmaktadır. Rivayete göre, bir adam sabah bağı sulamaya gider. Fakat suyun kanlı aktığını görünce kaynağın çıktığı gözeye kadar gider. Bakar ki, kırmızılar giyinmiş siyah saçlı bir kadın orada ciğer yıkıyor! Adam, bu kadının alkarısı olduğunu anlayarak kollarından tutup; “Çabuk bu ciğer kimden aldıysan tekrar oraya götür!” der. Alkarısı; “Ciğeri götürsem de artık işe yaramaz, çünkü bunu yıkadım, kadın çoktan ölmüştür!” der. Adam, alkarısının göğsüne bir iğne saplayıp yedi yıl yanında çalıştırır. Fakat yukarıdaki efsanede olduğu gibi adam ne derse alkarısı tersini yaparmış. Sonunda insanlara zarar vermeyeceğine söz verince adam da bunu serbest bırakır (Alptekin, 1993:126-127).

Bazı bölgelerde (Kangal/Sivas), yakasına iğne batırılıp esir alınan alkarısına tövbe ettirilerek, üç kere; “Kanımızın, suyumuzun, sütümüzün ve külümüzün karıştığına, çaputumuzun düştüğüne, el verdiğimizimize, kısaca bu evden bez parçası verdiğimiz herkese tövbe mi, tövbe mi, tövbe mi?” diye sorulur (Kalafat, 2009: 19). Tövbe eden alkarısı

serbest bırakılır. Alkarısına tövbe ettiren kişinin ailesinin de ocak olacağına inanılır.

Bir efsanede ise, adam yakaladığı alkarısı ile evlenir. Rivayete göre Erzincan'ın Vasketel (Vaskirt / Işıkpınar) köyünde seyyar satıcılık yapan bir adam yakaladığı alkarısını evinde çalıştırmaya başlar, sonra da bununla evlenir. Adam, alkarısı kaçmasın diye boynuna bir demir halka geçirir. Bu evlilikten bir çocukları olur. Satıcının evde olmadığı bir gün, birinci karısı ile alkarısı banyo yapmaya karar verirler. Alkarısı, diğer kadına; “*Sen ne güzel boynunu yıkıyorsun, şu halkaları çıkar da ben de boynumu yıkayayım!*” der. Kadın halkaları çıkarır çıkarmaz alkarısı gözden kaybolur. Birkaç gün sonra alkarısından olan çocuğun boğulup bacaklarının ayrıldığı görülür. O günden sonra gece uyurken adam ayaklarını birilerinin kemirdiğini hisseder, fakat uyandığında kimsecikleri göremez (Kara, 1993: 61-62).

Yukarıda da belirttiğimiz gibi alkarısı, bazen de loğusanın yanına, bir kuş şekline girerek gelir. Bazı insanların inancına göre al, kocaman bir kuştur, bu “*al kuşu*” veya “*kuş boğması*” adıyla bilinir. Al kuşu, eve girerken, ağzı açık bir su kabı arar, bunun içerisine bir boncuk atar ve o sırada etrafa bir ışık saçılır. Kuş, bu ışıktan faydalanarak loğusanın yanındaki bebeğe basarak onu öldürür. Suya atılan boncuğu, birisi görüp de eline alırsa, kuş kaçamaz ve oradakiler tarafından yakalanır-mış (Öztelli, 1966: 209).

Bununla ilgili olarak, Çukurova bölgesinde, şöyle bir efsane anlatılmaktadır: Loğusanın bulunduğu odaya, al kuşu gelip de oradaki bir su kabına boncuk atınca bunu orada bulunan bir adam görüp hemen alır. Boncuk alınca al kuşu, bir kadın şekline dönüşür ve; “*Ne olur beni bırak, benim de eşim çocuğum var!*” diye buna yalvarmaya başlar. Adam, bir daha, ailesine ve sülalesine dokunmamak şartıyla boncuğu geri verir. (K.1).

Bu efsanenin benzerine, diğer bölgelerde rastlayamadık, ancak, bazı bölgelerde, sebebi belirtilmeksizin, loğusanın yanında ağzı açık su kabının bulundurulmasının iyi olmayacağı belirtilmiştir. Muhtemelen bu durum “al kuşu” inancı ile ilgilidir.

Alkarısının, loğusaların dışında ahırdaki atları da rahatsız ettiğini yukarıda belirtmiştik. Alkarısı ile ilgili efsanelerden bazıları bu olay üzerinedir. Anlatılanlara göre, alkarısı bazen bir kısrağa binip sabaha kadar onu yorarak, bazen de bütün yelelerini veya kuyruğunu öreerek bunu rahatsız edermiş. Adana’da anlatılan “*Al Avrad*” efsanesi bu konu üzerinedir: “*Bir aile, her gün atlarının bulunduğu ahırdan gürültülerin geldiğini fark edip ahıra gittiklerinde atların kan-ter içinde kaldığını*

görürler. Bir süre ahıra gitmeye korkan hane halkı, atların sırtına katran sürmeye karar verirler. Ertesi gün ahıra gittiklerinde al avradın atın sırtına yapışıp orada kaldığını görürler. Al avrad, bunlara yalvararak; “Beni bırakın, sizin yedi sülalenize dokunmayacağım.” der. Aile, bu söz üzerine al avradı bırakırlar ve ondan sonra kimseyi rahatsız etmediğini söylerler.” (Okuşluk, 1994: 159-160).

Bu efsanenin benzeri Erzincan’da da anlatılır. Ancak, bu anlatıda, atın sahibi yakaladığı alkarısının göğsüne iğne saplayarak, evine götürür. Hane halkına yedi yıl hizmet eden alkarısı, daha sonra göğsündeki iğneyi çocuklara çıkarttırarak kendini havuza atar. Alkarısı suya atladıktan sonra havuzun üzeri kıpkırmızı kan olur (Kara, 1993: 63-64). Çünkü cinler taifesi, insanoğluna hizmet eden bir alkarısını yenden kendi aralarına kabul etmeyerek onu öldürürlermiş.

İnanış kısmında belirttiğimiz gibi al basması, erkeklerde daha farklıdır. İnanışa göre, al basan erkekler, daha çok gece uyurken, garip bir sesle uyanırlar. Gaipten gelen ses, bunları çok uzaklara, tehlikeli yerlere kadar götürerek orada bırakır. Bazen de, kedi, köpek, sırtlan, tilki, keçi ve merkep gibi hayvan şekillerine girerler. Elazığ’da bu yaratığa, “kapos/kepoz”, Bingöl’de “harparik”, Malatya’da “kıbilik” veya “hibilik”, Diyarbakır’da ise “kepoz” adları verilir. Çukurova bölgesinde ise, bu olay “Kırk Basması” olarak adlandırılır ve umumiyetle, erkekler, yataarken yastıklarının altına şalvar koydukları vakit gerçekleşir. Bir kaynak kişimiz, başından geçen “Kırk basması” olayını şu şekilde anlatmıştır: “Gece, üzerimde büyük bir ağırlık hissettim, gözlerimi açtığımda, yanımda kısa kısa boyları olan kırk adamla karşılaştım. Bunlar, beni götürmek için uğraşıyorlardı. Kimi kolumdan çekiliyor, kimi bacağımdan, kimisi üzerime çıkıp, beni boğmaya çalışıyordu. O sırada, bazı akrabalarımı da gördüm, ancak hiçbirisi bana yardım etmedi. Bir ara, dua okuyarak, biraz kendime geldim, o sırada baktım ki, gerçekten yatağın dışına çıkmışım, sanki beni birisi tutup çekmiş. Gözlerimi kapadığımda yine aynı kişilerle karşılaştım, yatağımı değiştirip başka bir odaya gittim, ama kırk adam da arkadan geldi. Neticede, bu durum sabaha kadar devam etti. Olanları anneme anlattığımda, annem: ‘Şalvarını yastığının altına koyduğun için seni kırk basmış.’ dedi. Ancak, bu adamlar beni çekerken, ayağımı da ters tarafa doğru büktükleri için, bir hafta aksayarak yürüdüm ve ağrıyı hissettim.” (K.4). Bu olay, yaşayan kişinin ağzından anlatıldığı için efsane olmayıp “memorat” olarak adlandırılması daha uygun olacaktır.

Bazen, loğusa ve erkeklerin dışında, genç kızları da al bastığını daha önce belirtmiştik. Bugün, bu inanış unutulmuş, çoğu bölgelerde

anlatılmaz olmuştur. Ancak, Adana'nın Osmaniye ilçesinde ikamet etmekte olan bir kaynak şahsımız, kendisini sık sık al bastığını belirtmiştir. İstemediği halde, bir gençle nişanlanan kaynak şahsı gece rüyasında al basar. Yanına gelen kişi ise sevmediği nişanlısıdır. Adam, bunun yanına yaklaşınca, buna bir ağırlık çöker, bağırmak istediği halde hiç sesi çıkmaz, ellerini tutmak ister, yine tutamaz. Adam, olduğundan daha iridir, upuzun kolları vardır ve her bir tırnağı 25-30 cm. boyundadır. Adam, kızı parçalayarak öldürmek ister. Neticede, bu kız nişanlısından ayrılır, fakat al basmasından bir türlü kurtulamaz. Bunu sık sık al basar ve: “*Bizimle geleceksin*” diye kızı zorla götürmek ister. Kız, uyandı-ğında, kendisini çok yorgun ve halsiz hisseder (K. 5).

Yine, bu olay da yaşayan kişinin ağzından anlatıldığı için efsane olmayıp “*memorat*” özelliği taşımaktadır.

SONUÇ

Buraya kadar verdiğimiz örnekleri topluca değerlendirdiğimizde, “alkarısı”nın, Türk kültüründe hem inanış olarak yaşatıldığını hem de çeşitli efsanelere konu olduğunu görmekteyiz. Cinler/kötü ruhlar taifesinden olduğuna inanılan alkarısı, başta loğusalar olmak üzere genç kızları, erkekleri ve atları/kısrakları rahatsız etmekte, hastalanmalarına hatta ölmelerine sebep olmaktadır. Bazıları, bu olayları kişilerin fizyolojik veya psikolojik rahatsızlıklarına bağlı olarak gördükleri halüsinasyon gibi değerlendirse de bu inanış ve inanışa bağlı efsaneler, kuşaktan kuşağa aktarılarak kadim dönemlerden günümüze kadar taşınmıştır.

Diğer konularda anlatılan efsanelerde olduğu gibi bu efsaneleri de gerçekliğinden çok, topluma verdiği mesaj yönüyle değerlendirmek gerekir. Unutulmamalıdır ki, gerçek veya hayalî her efsanenin altında muhatabına bir gönderme yapılmaktadır. Üzerinde durduğumuz efsaneler de bu bağlamda önemlidir. Dikkat edilirse, alkarılarının görüldüğü yerler; loğusaların bulunduğu yerler, ahırlar, subaşları ve değirmenlerdir. Öncelikle, loğusa kadınları alkarısından korumak için yalnız bırakmama düşüncesinin altında, kadının sağlık durumunun o dönemlerde iyi olmadığı yatmaktadır. Loğusa, yalnızken fenalık geçirebilir, halüsinasyon görebilir veya korkabilir. İşte, bu tür efsaneler, olası olumsuzluklara engel olmak için ortaya konularak loğusa güven altına alınmıştır. Alkarısının daha çok erkeklerden korktuğuna inanılması belki de doğum sonrası karı-koca arasında yaşanabilecek olası bazı sorunlar için alınan bir tedbir gibi de düşünülebilir. Böylece, koca, doğum yapan eşini yalnız bırakmayacak, iyi gününde de kötü gününde de onun

yanında olduğunu göstermiş olacaktır. Aynı durum, alkarısına bağlı diğer inanış ve efsaneler için de geçerlidir. Geçmiş dönemlerde bir aile için atın ne kadar önemli olduğu düşünüldüğünde, atları rahatsız eden alkarısı inancı ile efsaneler daha da anlam kazanacaktır. Çünkü at hırsızlarına karşı alınacak tedbir, “alkarisından korunma” adı altında anlatılarak ahıra bırakılan atların zaman zaman kontrol edilmesi gerektiği hatırlatılır. Su kenarlarında görülen alkarısı inancı ise insanları, özellikle de çocukları suya düşme tehlikesinden korumak için alınan bir tedbir olarak düşünülebilir. Bazı bölgelerde bulunan akarsular, çocuklar hatta yüzmeye bilmeye bütün insanlar için oldukça tehlikelidir. Alkarısının bu yerlerde özellikle gece vakti ortaya çıkacağı inancı, karanlıkta bu tehlikenin daha büyük olacağı endişesine bağlıdır. Bu inanca bağlı olarak, alkarısından çekinen insanlar vakitsiz zamanlarda su kenarlarına gitmekten çekineceklerdir. Subaşlarına yapılan değirmenler de genellikle ıssız yerlerdedir. Bu yerler de vakitsiz zamanlarda özellikle çocuklar için tehlikeli mekânlar olarak düşünülebilir.

Sonuçta, geçmişten günümüze gelen bu inanış ve efsaneleri, gereksiz ya da anlamsız olarak düşünmek doğru değildir. Gerçekliği tartışılrsa da, insanların sağlığı, huzuru veya güvenliği için alınması gereken tedbirlerin hikâyeleşmiş şekli olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

1. Sözlü Kaynaklar³

K. 1: 1990 yılının Ağustos ayında, Adana'nın Kadiri ilçesinde ikamet etmekte olan Zekiye Yücetürk'ten derlenmiştir. Yücetürk, ev hanımı olup 45 yaşında ve okuma-yazması yoktur.

K. 2: 1990 yılının Ağustos ayında, Adana'nın Kadiri ilçesine bağlı (şimdi Osmaniye'nin Sumbas ilçesine bağlı) Köseli köyünde ikamet etmekte olan Ayşe Şimşek'ten derlenmiştir. Kaynak şahıs, 65 yaşında olup ev hanımıdır ve okuma-yazması yoktur.

K. 3: 28 Eylül 1990 tarihinde, Öznur Yılmaz'dan aldığımız bilgiye göre; Erzurum'da ikamet etmekte olan Fikri Olgunsu'yu al basmıştır. Olgunsu, 45 yaşında, serbest meslek sahibi ve ilkokul mezunudur.

K. 4: 1990 yılının Ağustos ayında, Adana'nın Kadiri ilçesine bağlı (şimdi Osmaniye'nin Sumbas ilçesine bağlı) Köseli köyünde ikamet etmekte olan Mehmet Şimşek'ten derlenmiştir. Şimşek, 39 yaşında olup, lise mezunu ve D.S.I. de memur olarak çalışmaktadır.

K. 5: 1990 yılının Temmuz ayında Nazife Gül Sekni tarafından, Fatma Güler Erdim'den derlenmiştir. Erdim, 30 yaşında olup, lise mezunudur ve memur olarak çalışmaktadır.

3. Sözlü Kaynaklarla ilgili bilgiler 1990 yılında kaydedildiği şekliyledir.

1. Yazılı Kaynaklar:

Abdulkadir İnan; "Albastı- Al Karısı Üzerine Bir Etüt" **Türk Folklor Araştırmaları**, 7 (158), Eylül 1962, 2926.

Abdulkadir İnan; **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3.Baskı, Ankara, 1986.

Ahmet Gökbel; **Anadolu Varsaklarında İnanç ve Âdetler**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara 1998.

Ahmet Turan; "Türk Folklorunda Al Basması", **Erciyes**, 13 (153), Eylül (1990), 13-22; 13(154) Ekim 1990, 15-20.

Ali Berat Alptekin; **Fırat Havzası Efsaneleri**, Kültür Ofset Basımevi, Antakya 1993.

Ali Çelik; **Trabzon-Şalpaazarı Çepni Kültürü**, Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayını, 1. Baskı, Trabzon 1999.

Ali Duymaz; **Bingöl Efsaneleri** (İnceleme-Metinler), Elazığ 1989, (F.Ü. Sosyal Bil. Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Ali Rıza Yalman (Yalkın); **Cenupta Türkmen Oymakları I, II**, haz. Sabahat Emir, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara 1977.

Asker Kartları; **Halkbilim araştırmaları, Gelenekler, İnançlar**, Cilt 1, Mersin 1988, 43-44.

Bahaeddin Ögel; **Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar) I. Cilt**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989.

Bahaeddin Ögel; **Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar) II. Cilt**, Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995.

Bilge Seyidoğlu; **Erzurum Efsaneleri (Erzurum'da Belli Yerlere Bağlı Olarak Derlenmiş Efsaneler Üzerinde Bir İnceleme)**, Ankara 1985.

Cahit Öztelli; "Albastı, Al karısı, Korunma ve Tedavisi" **Türk Folklor Araştırmaları**, 10 (209), Aralık 1996, 4261-4264.

Esma Şimşek; "Hendek (Sakarya) Efsaneleri Üzerine Bir Değerlendirme **I. Uluslar Arası Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu Bildirileri (20-22 Nisan 2006)**, C.II, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kocaeli 2006, 1069-1097.

Esma Şimşek; "Kemaliye Folkloru Üzerine Değerlendirmeler", **Uluslararası Erzincan Sempozyumu / Bildiriler (28 Eylül – 1 Ekim 2016)**, C. 1, Erzincan 2016, 653-666.

Hülya Türkmen; **Ağın (Elazığ) Folkloru ve Halk Edebiyatı**, Elazığ 1990, (F.Ü. Fen-Edebiyat Fak. Lisans Tezi).

Hüray Mear; **Kıbrıs Türk Toplumunda Doğum, Evlenme ve Ölüm ile İlgili Âdet ve İnanışlar**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992.

İsmail Görkem; **Elazığ Efsaneleri (İnceleme - Metinler)**, Manas Yayıncılık, Elazığ 2006.

Meftune Güler; **Harpüt Efsaneleri**, Eleskav Yayınları, Elazığ 2000.

Mehmet Erol; **Halep Türkmenleri / Halk Kültürü Araştırması**, Grafiker Yayınevi, Ankara 2012.

Mehmet Naci Önal; **Romanya Dobruca Türkleri ve Mukayeseleriyle Doğum, Evlenme ve Ölüm Âdetleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998.

Muharrem Ergin; **Dede Korkut Kitabı I**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara 1989.

Muhsine Helimoğlu Yavuz; **Diyarbakır Efsaneleri (Derleme-Araştırma-İnceleme)**, Doruk Yayınları, Ankara 1993.

Mürsel Köse; “Al-Al Karısı Hakkında”, **Türk Folklor Araştırmaları**, Aralık 1963, 3605-3606.

Neşe Işık; “Trabzon’da Derlenen Efsanelerde Eski Türk İnancının İzleri”, **Ankara Üniversitesi Tömer Trabzon Şubesi, Trabzon’da Edebiyat Edebiyatında Trabzon Sempozyumu Bildiriler, (Trabzon, 18-19 Aralık 2004)**, Trabzon 2004, 225-232.

Refiye Okuşluk; Adana Efsaneleri Araştırması (Derleme – İnceleme), Adana 1994 (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Refiye Okuşluk Şenesen; **Çukurova Bölgesi Girit Göçmenleri Halk Kültürü Araştırması**, Karahan Kitabevi, Adana 2011.

Ruhi Kara; **Erzincan Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma**, Şenkal Basımevi, Ankara 1993.

Saim Sakaoğlu; **101 Anadolu efsanesi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara 1989.

Türker Acaroğlu; (Bulgarcadan Çeviren), **Gagauzlar (Hristiyan Türkler)**, 1. Baskı, Ankara 1939.

Yaşar Kalafat; **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1. Baskı, Ankara 1995.

Yaşar Kalafat; **Kuzey Azerbaycan – Doğu Anadolu ve Kuzey Irak’da Eski Türk Dini İzleri –Dinî Folklorik Tabakalaşma-**, Berikan Yayınevi, Ankara 1998.

Yaşar Kalafat; **Balkanlardan Uluğ Türkistan’a Türk Halk İnançları**, Berikan Yayınevi, Ankara 2006.

Yaşar Kalafat; **Kodlar – Kültler-1 (Türk Kültürlü Halklarda Karşılaştırmalı Halk İnançları)**, Berikan Yayınevi, Ankara 2009.

Yaşar Kalafat; **Azerbaycan-İran-Anadolu-İrak Halk İnançları Hattı**, Berikan Yayınevi, Ankara 2012.

Yaşar Kalafat; **“Diyarbakır ve Çevresinden Bir Kısım Arketiplerin Antropomorfik Yansımalarına Dair Karşılaştırmalar”**, Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu (01-05 Kasım 2015), Diyarbakır (yayımlanmamış bildiri).

Yılmaz Yeşil; **Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)**, Grafiker Yayınevi, Ankara 2014.